

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. rugsėjo 26 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), Virgilijaus Grabinsko ir Agnės Tikniūtės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės **Singapūro Respublikoje registruotos bendrovės „Coral Energy PTE LTD“** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gruodžio 29 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės bendrovės „Coral Energy PTE LTD“ ieškinį atsakovei uždarajai akcinei bendrovei „Ave-Matrox“ dėl nuostolių atlyginimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių deliktinės civilinės atsakomybės taikymą, kai žala kildinama iš bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimo, saugotojui atsakius perduoti sandėliuojamas akcizais apmokestintas prekes (dyzelinius degalus), ir proceso teisės normų, reglamentuojančių draudimą sprendime nustatyti neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teises ir pareigas, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės 1 097 233,74 Eur nuostolių atlyginimą, 117 779,78 Eur palūkanų, 6 proc. procesines palūkanas ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovė nurodė, kad pagal 2017 m. sausio 17 d. sutartį iš Baltarusijos įmonės „Belorusskaya nefityanaya kompaniya“ įsigydavo Baltarusijos įmonės „Naftan“ pagamintą (perdirbtą) dyzeliną. Šis būdavo transportuojamas geležinkelio iš Baltarusijos, Novopoločko, į Lietuvą, Jonavos r., Gaižiūnus, ir sandėliuojamas atsakovei priklausančiame Jonavos naftos produktų terminale. Ieškovės įsigyjamo dyzelino sandorius finansavo bankas „Credit Europe Bank N.V.“ (toliau – ir bankas) pagal 2013 m. spalio 11 d. kredito sutartį. Pagal kredito sutarties 9 punktą dyzelinas būdavo įkeičiamas bankui. Ieškovė, norėdama parduoti dyzeliną, turėdavo gauti banko rašytinį sutikimą.
4. Pagal 2017 m. balandžio 28 d. ir 2017 m. gegužės 6 d. papildomus susitarimus prie 2017 m. sausio 17 d. sutarties ieškovė įsigijo 6500 metrinių tonų C rūšies dyzelinių degalų DT-L-K5. Dalį šio dyzelino ieškovė pardavė Singapūro Respublikoje registruotai bendrovei „Europe Investment PTE LTD“ pagal 2016 m. rugsėjo 9 d. sutartį ir šios sutarties 2017 m. gegužės 10 d. priedą Nr. 13. Pagal šį priedą nuosavybės teisė į dyzeliną turėjo pereiti bendrovei „Europe Investment PTE LTD“ tik nuo atsiskaitymo už dyzeliną momento. Buvo sutarta, kad bendrovė „Europe Investment PTE LTD“, prieš perleisdama dyzeliną tretiesiems asmenims, turės jį sandėliuoti akcizais apmokestinamų prekių sandėlyje, iš kurio dyzelinas galės būti išduodamas tik gavus atsiskaitymą ir banko (įkaito turėtojo) rašytinį sutikimą. Atsakovė reguliariai išduodavo bankui (įkaito turėtojui) ir ieškovei įkeitimo patvirtinimus apie dyzelino, sandėliuojamo terminale, kiekį, taip pat kad dyzelinas nebus perduotas trečiajai šaliai be išankstinio rašytinio banko sutikimo.
5. Atsakovė 2018 m. sausio 15 d. raštu patvirtino, kad terminale yra 2084,289 metrinės tonos dyzelino, priklausančio nuosavybės teise ieškovei ir įkeisto bankui. Bankas 2018 m. balandžio 30 d. leido atsakovei išduoti 114,390 metrinės tonos dyzelino. Terminale liko 1969,899 metrinės tonos dyzelino. Bankas 2019 m. lapkričio 13 d. informavo atsakovę, kad panaikino dyzelinui taikytą įkeitimą, nes ieškovė atsiskaitė su banku. Ieškovė 2019 m. gruodžio 16 d. pareikalavo iš atsakovės perduoti terminale likusį 1969,899 metrinės tonos dyzeliną. Atsakovė į šį reikalavimą nereagavo, pakartotinį 2020 m. sausio 13 d. ieškovės reikalavimą atsakė vykdyti, nurodydama, kad dyzelinas nebuvo pristatytas į terminalą ir ieškovė neparodė nuosavybės teisės į jį. Atsakovei atsakius perduoti dyzelino likutį, ieškovė patyrė 1 097 233,74 Eur nuostolių. Patirtą žalą ieškovė apskaičiavo pagal dyzelino rinkos kainą žalos padarymo metu, t. y. 619,17 JAV dolerio (557,16 Eur) už vieną metrinę toną (557,16 Eur × 1969,899 metrinės tonos). Žalingi padariniai atsirado dėl atsakovės veiksmų – atsakius įvykdyti ieškovės reikalavimą pagal nusistovėjusią praktiką perduoti dyzeliną ieškovės nurodytam klientui. Neteisėtai ir nepagrįstai atsakiusi tai padaryti, atsakovė pažeidė bendro pobūdžio atsargumo ir rūpestingumo pareigą.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Kauno apygardos teismas 2022 m. birželio 15 d. sprendimu ieškinį atmėtė.
7. Teismas nustatė, kad ieškovė kaip tarpininkė dalyvavo dyzelino tiekimo grandinėje, geležinkeliais gabenant C rūšies dyzelinius degalus DT-L-K5 iš Novopoločko (Baltarusijos) į Gaižiūnus (Lietuvą): Baltarusijos įmonė „Naftan“ – Baltarusijos įmonė „Belorusskaya nefityanaya

kompanija“ – ieškovė Singapūro įmonė „Coral Energy PTE LTD“– Singapūro įmonė „Europe Investment PTE LTD“– UAB „Tauritus“. Galutinė dyzelino paskirties vieta – atsakovės naftos produktų terminalas Jonavoje.

8. Ieškovė dyzeliną įsigydavo pagal 2017 m. sausio 17 d. sutartį iš Baltarusijos įmonės „Belorusskaya nefityanaya kompaniya“. Pagal 2017 m. balandžio 28 d. papildomą susitarimą Nr. 20-H prie sutarties ir 2017 m. balandžio 28 d. sąskaitą Nr. 14/20/1 ieškovė įsigijo 5000 metrinių tonų degalų; pagal 2017 m. gegužės 6 d. papildomą susitarimą Nr. 28-H prie sutarties ir 2017 m. gegužės 6 d. sąskaitą Nr. 14/28/1 – dar 1500 metrinių tonų degalų.
9. Ieškovės įsigyjamo dyzelino sandorius finansavo bankas „Credit Europe Bank N.V.“ pagal 2013 m. spalio 11 d. kredito sutartį. Pagal kredito sutarties 9 punktą dyzelinas būdavo įkeičiamas bankui. Ieškovė, norėdama parduoti degalus, turėdavo gauti banko rašytinį sutikimą.
10. Ieškovė parduodavo dyzeliną bendrovei „Europe Investment PTE LTD“ pagal šių bendrovių 2016m. rugsėjo 9 d. sutartį ir jos priedus. Nurodytos sutarties 2017 m. gegužės 10 d. priedo Nr. 13 7 punkte įtvirtintos išankstinio mokėjimo sąlygos, pagal kurias mokėjimas atliekamas 100 proc. išankstinio apmokėjimo už prekių partiją forma, ji pirkėja įvykdo bent prieš vieną kalendorinę dieną iki išleidimo iš rezervuaro dienos. Sutarties priedo 8 punkte nustatyta, kad pardavėjos nuosavybės teisė į prekę pereina pirkėjai, kai į pardavėjos banko sąskaitą įskaitoma visa mokėjimo už atitinkamą kiekį suma; atsitiktinio sugadinimo, prekių praradimo ir kitos rizikos perdavimo data yra laikoma diena, nurodyta Baltarusijos ir Lietuvos pasienio spaude, esančiame geležinkelio važaraštyje (Gudogų stotis).
11. UAB „Tauritus“ pirkė dyzeliną iš bendrovės „Europe Investment PTE LTD“ pagal 2017 m. gegužės 10 d. sutartį. Nurodytos sutarties 1.1 papunktyje nustatyta, kad dyzelino pristatymo sąlygos yra DAP Gudogai; turtinė teisė ir rizikos iš pardavėjos pereina pirkėjai, kai geležinkelio vagonai kerta Baltarusijos ir Lietuvos sieną; pirkėja priima prekes atsakovės naftos produktų terminale.
12. Dyzelinas gabentas cisternomis (vagonais) geležinkeliais iš Novopoločko iki Gaiziūnų, nebuvo perpiltas ar matuojamas. Dyzelino gabenimas įformintas važaraščiais. Visuose važaraščiuose nurodyti tie patys duomenys: krovinio siuntėja – bendrovė „OAO Naftan“ (Baltarusija Vitebsko sritis, Novopoločkas); pradinė stotis – Novopoločkas, Baltarusijos geležinkeliai; siuntėjo paraiškos – pagaminta iš bendrovės „OAO Naftan“ išteklį pagal 2014 m. gruodžio 30 d. pirkimo–pardavimo sutartį su ZAO BNK, 2017 m. gegužės 10 d. papildomą susitarimą; gavėja – UAB „Tauritus“; paskirties stotis – Gaiziūnai, LG; pasienio stotys – Gudogai (eksp.); krovinio pavadinimas – dyzeliniai degalai DT-L-K5, rūšis C, 3, III, AK 315; vežėjai ir ruožai (nuo – iki): BC0021 Novopoločkas–Gudogai (eksp.), LG0024 Kena (eksp.)–Gaiziūnai; siuntėjo pridėti dokumentai: kokybės pasas, sąskaita, prekių deklaracija, pridedama prie važaraščio; krovinio pristatymo sutartys: 2017 m. sausio 17 d. Nr. 9-4-12/14, 2017 m. gegužės 6 d. papildomas susitarimas Nr. 28-H; krovinys vežamas pagal ieškovės ir bendrovės „Europe Investment PTE LTD“ 2016 m. rugsėjo 9 d. sutartį Nr. CE-EI/090916, 2017 m. gegužės 10 d. priedą Nr. 13, bendrovės „Europe Investment PTE LTD“ ir UAB „Tauritus“ 2017 m. gegužės 10 d. sutartį Nr. 16-EIT/TRT-2017.
13. Krovinio važaraščiuose nurodyti duomenys patvirtina, kad visiems dyzelino tiekimo grandinės dalyviams buvo žinoma, pagal kokias konkrečias sutartis gabenami degalai, kas yra jų savininkai. Teismas pažymėjo, kad pagal 2017 m. gegužės 10 d. sutartį Nr. 16-EIT/TRT-2017, kuria bendrovė „Europe Investment PTE LTD“ pardavė UAB „Tauritus“ dyzeliną, turtinė teisė ir rizikos iš pardavėjo pereina pirkėjui, kai geležinkelio vagonai kerta sieną. Pirkėja priima prekes atsakovės naftos produktų terminale. Važaraščiuose nurodyta gavėja – UAB „Tauritus“. Teismas padarė išvadą, kad nuosavybės teisė į ginčo dyzeliną perėjo galutinei savininkei – UAB „Tauritus“.
14. Teismas nurodė, kad dyzelino importo deklaracijos, bendrovės „Europe Investment PTE LTD“ išrašytos sąskaitos už važaraščiuose nurodytą įsigytą dyzeliną pagal 2017 m. gegužės 10 d. sutartį, UAB „Tauritus“ 2022 m. balandžio 11 d. pažyma, patvirtinanti jos atsiskaitymą su bendrove „Europe Investment PTE LTD“ už 2017 m. gegužės–birželio mėn. įsigytą dyzeliną, taip pat pagrindžia, jog į atsakovės naftos produktų terminalą buvo perduotas UAB „Tauritus“ nuosavybės teise priklausantis dyzelinas.
15. Byloje pateikta Naftos produktų terminalo paslaugos sutartis Nr. 2015/07, sudaryta 2015 m. liepos 15 d. UAB „Ave-Matrix“ su UAB „Tauritus“, patvirtina, kad atsakovė pagal sutartį teikė savo klientei UAB „Tauritus“ dyzelino priėmimo, iškrovimo, sandėliavimo ir perkrovimo paslaugas. Naftos produktų priėmimo pagal kiekį atkai patvirtina, kad pagal sutartį Nr. 2015/07 UAB „Tauritus“ perdavė, o UAB „Ave-Matrix“ priėmė bendrovės „OAO Naftan“ pagamintą dyzeliną, kurį UAB „Tauritus“ įsigijo iš tiekėjos bendrovės „Europe Investment PTE LTD“ pagal 2017 m. gegužės 10 d. sutartį Nr. 16-EIT/TRT-2017.
16. Teismas nurodė, kad ieškovės ir banko „Credit Europe Bank N.V.“ santykiai, susiję su dyzelino įkeitimu ir atsiskaitymu su banku, nėra šios bylos nagrinėjimo dalykas. Dyzelino įkeitimas tapo neaktualus, kai atsakovė 2019 m. lapkričio 13 d. gavo banko pranešimą apie panaikintą prekių įkeitimą. Atsakovė teikdavo informaciją apie terminale laikomą dyzelino kiekį jos klientės UAB „Tauritus“ prašymu, bet nuo banko pranešimo gavimo tokios informacijos teikimas tapo neaktualus.
17. Atsakovė nesudarė sutarčių su krovinio važaraščiuose nurodytais kitais dyzelino pirkimo–pardavimo tarpininkais, įvardytais dyzelino tiekimo grandinėje, todėl neturėjo jiems įsipareigojimų. Ieškovės ir bendrovės „Europe Investment PTE LTD“ tarpusavio atsiskaitymas pagal pasirašytas sutartis sieja tik nurodytas bendroves. Šių bendrovių sudaryta sutartis nesusijusi su atsakovės teisėmis ar pareigomis. Atsakovė nesudarė sutarčių su ieškove, bendrove „Europe Investment PTE LTD“, todėl nepažeidė prievolių.
18. Atsižvelgdamas į tai, kad UAB „Tauritus“ atsiskaitė už įsigytą dyzeliną, užpildė į Lietuvos Respubliką įvežto dyzelino muito importo deklaracijas, teismas konstatavo, jog į atsakovės naftos produktų terminalą perduotas UAB „Tauritus“ nuosavybės teise priklausantis dyzelinas, įgytas pagal sandorį iš bendrovės „Europe Investment PTE LTD“. Dyzelino tiekimo grandinėje ieškovės nuosavybės teisė į šiuos degalus priklausė iki pristatymo vietos Baltarusijos geležinkelio stotyje „Gudogai“, t. y. iki dyzelino įvežimo į Lietuvos Respubliką.
19. Teismas nurodė, kad nenustačius ieškovės teisės pažeidimo, nėra pagrindo taikyti atsakovei civilinę atsakomybę (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.246–6.249 straipsniai). Ieškovė neįrodė žalos, atsakovės neteisėtų, kaltų veiksmų.
20. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2022 m. gruodžio 29 d. nutartimi Kauno apygardos teismo 2022 m. birželio 15 d. sprendimą paliko nepakeistą.
21. Teisėjų kolegija konstatavo, kad ieškovė dalyvavo dyzelino tiekimo grandinėje, pirkė dyzeliną iš Baltarusijos bendrovės „Belorusskaya nefityanaya kompaniya“ ir jį pardavė Singapūro bendrovei „Europe Investment PTE LTD“. Teisėjų kolegijos vertinimu, ieškovė nepaneigė rašytinių įrodymų, pagrindžiančių, kad UAB „Tauritus“ sumokėjo už įvežtą dyzeliną bendrovei „Europe Investment PTE LTD“. Teisėjų kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad dyzelinas, 2017 m. gegužės–birželio mėn. atgabentas į Lietuvą iš Baltarusijos pagal važaraščius Nr. 21538741, 21599040, 21599097 ir perduotas saugoti į atsakovės terminalą, nuosavybės teise priklausė UAB „Tauritus“, o ne ieškovei. Aplinkybę, kad UAB „Tauritus“ yra galutinė pirkėja (dyzelino savininkė), taip pat patvirtina tai, jog ji važaraščiuose nurodyta kaip siuntinio gavėja.
22. Teisėjų kolegija nurodė, kad byloje nėra duomenų, jog atsakovė sudarė dyzelino pirkimo–pardavimo, pasaugos terminale sutartis su ieškove ar bendrove „Europe Investment PTE LTD“. Byloje taip pat nėra duomenų, kad atsakovė prisijungė prie ieškovės ir bendrovės „Europe Investment PTE LTD“ sutarties ar jos priedų. Dėl to ieškovės ir bendrovės „Europe Investment PTE LTD“ sudarytos sutartis bei jos priedai neįpareigoja atsakovės imtis kokių nors veiksmų ar nuo jų susilaikyti ieškovės naudai. Atsakovė nėra ieškovės ir dyzelino pirkėjos „Europe Investment PTE LTD“ sudarytos sutarties šalis, todėl jai nekyla jokių įsipareigojimų pagal šią sutartį. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nurodytos sutarties ir jos prieduose nustatytos teisės bei pareigos yra aktualios ją sudariusioms šalims, bet ne tretiesiems asmenims, taip pat ir atsakovei. Atsakovė, nebūdama ieškovės ir pirkėjos „Europe Investment PTE LTD“ sutarties šali, negalėjo jos pažeisti, taip pat pažeisti CK 4.49 straipsnio 1, 3 dalių, 6.189 straipsnio 1 dalies, 6.349 straipsnio 1 dalies, 6.411 straipsnio 1 dalies ir 6.431 straipsnio.

23. Teisėjų kolegija nurodė, kad ieškovės argumentai, jog dyzelino pirkėjas „Europe Investment PTE LTD“ negalėjo perleisti UAB „Tauritus“ nuosavybės teisės į dyzeliną, nes jų neįgijo pagal su ieškove sudarytos degalų pirkimo–pardavimo sutarties sąlygas, nėra šios bylos nagrinėjimo dalykas. Ieškovės ir atsakovės nesiejo jokie sutartiniai teisiniai santykiai, atsakovė neįgijo nuosavybės teisių į dyzeliną. UAB „Tauritus“ sumokėjo pardavėjai „Europe Investment PTE LTD“ uždyzeliną, kurį saugojo atsakovės terminale. Atsakovė ir UAB „Tauritus“ sudarė naftos produktų terminalo pasaugos sutartį, bet neturėjo pareigos tikrinti, ar atsiskaitė kiekvienas asmuo, dalyvavęs dyzelino tiekimo grandinėje, su savo pardavėju. Aplinkybės, kad ieškovė buvo įkeitusi dyzeliną bankui ir įsipareigojusi be jo sutikimo neišduoti dyzelino tretiesiems asmenims, yra svarbios sprendžiant dėl ieškovės ir banko sutartinių santykių, ieškovės atsiskaitymo su banku ir šio atsiskaitymo užtikrinimo įkeitimu tinkamumo, bet nevertintinos nagrinėjamoje byloje, nes joje nesprenžiami ieškovės dyzelino įsigijimo finansavimo, jo įkeitimo bankui, taip užtikrinant tinkamą kredito grąžinimą, klausimai. Atsakovė teikdavo informaciją apie terminale laikomą dyzelino kiekį, nes taip pageidavo jos klientė UAB „Tauritus“, bet ne todėl, kad to pageidavo ieškovė.
24. Teisėjų kolegija konstatavo, kad skundžiamame teismo sprendime nustatytos aplinkybės neturės įtakos UAB „Tauritus“ teisėms ir pareigoms, todėl pirmosios instancijos teismui nekilo pareiga įtraukti ją į bylą trečiojo asmens, nepareiškančio savarankiškų reikalavimų, procesiniu statusu. Ieškovė nepareisė reikalavimų, susijusių su 2017 m. gegužės 10 d. sutartimi ir 2017 m. gruodžio 15 d. priedu prie šios sutarties, kurių pagrindu UAB „Tauritus“ pirkė dyzeliną. Pirmosios instancijos teismas turėjo nustatyti, kas perdavė saugotą dyzeliną atsakovei ir kam jis priklausė nuosavybės teise, kad galėtų įvertinti, ar atsakovė atliko neteisėtus veiksmus.
25. Teisėjų kolegija nurodė, kad byloje nustatytos aplinkybės nepagrindžia, jog ieškovę ir atsakovę siejo prievoliniai santykiai. Atsakovė, išduodama įkeitimo patvirtinimus, vykdė savo klientės UAB „Tauritus“ nurodymus. Ieškovė neįrodė, kad atsakovė pažeidė profesionalaus saugotojo pareigas ir savo veiksmais padarė ieškovei žalos. Teisėjų kolegija nenustatė atsakovės neteisėtų veiksmų, todėl konstatavo, kad jai nekyla pareiga atlyginti žalą ieškovei.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

26. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti Kauno apygardos teismo 2022 m. birželio 15 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gruodžio 29 d. nutartį ir priimti naują procesinį sprendimą – patenkinti ieškinį visiškai; atsisakyti tenkinti pirmąjį prašymą, panaikinti Kauno apygardos teismo 2022 m. birželio 15 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gruodžio 29 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti Kauno apygardos teismui; priteisti iš atsakovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 26.1. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė CK 4.49 straipsnio 1 ir 3 dalis, 6.349 straipsnio 1 dalį ir 6.431 straipsnį, nes sprenddamas teisinį klausimą, kam nuosavybės teise priklausė į terminalą pristatytas dyzelinas (ieškovei ar byloje nedalyvaujančiai UAB „Tauritus“), netaikė sutartinės išlygos dėl nuosavybės teisės išsaugojimo, todėl neteislingai nustatė teisėtą dyzelino savininką. Sutartį kvalifikavęs kaip pirkimo–pardavimo sutartį su išlyga dėl nuosavybės teisės (CK 6.431 straipsnio 1 dalis), teismas privalo taikyti teisėtai sudarytą ir galiojančią, taigi įstatymo galią turinčią (CK 6.189 straipsnio 1 dalis) sutartinę išlygą dėl nuosavybės teisės išsaugojimo. Nepritaikius šios išlygos, gali būti neteislingai nustatomas daikto savininkas ir pažeidžiamos pardavėjo, kurio interesams apsaugoti ir skirta tokia išlyga, teisės. Minėtų normų pažeidimas lėmė nepagrįstą apeliacinės instancijos teismo išvadą, kad UAB „Tauritus“ įgijo nuosavybės teisę į dyzeliną, pristatytą į terminalą.
- 26.2. Apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas, kad UAB „Tauritus“ įgijo iš bendrovės „Europe Investment PTE LTD“ nuosavybės teisę į dyzeliną, kuris buvo įkeistas bankui, pažeidė CK 1.50 straipsnio 1 dalį, 4.207 straipsnio 1 dalį bei 4.37 straipsnio 2 dalyje ir 4.48 straipsnyje įtvirtintus fundamentalius teisės principus: (i) niekas negali perduoti kitam daugiau teisių, negu pats turi; (ii) perduoti nuosavybės teisę gali tik pats savininkas. Pagal kasacinio teismo praktiką, tuo atveju, kai asmuo perleidžia neegzistuojančią nuosavybės teisę, toks sandoris yra niekinis ir negalioja (CK 1.80 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-486-611/2016). Toku atveju teismas turi veikti *ex officio* (savo iniciatyva) ir konstatuoti CK 4.48 straipsnio 1 dalies imperatyvo pažeidimą. Apeliacinės instancijos teismas ne tik neveikė *ex officio*, bet ir vadovavosi sutartimi, kuria buvo perleista neegzistuojanti nuosavybės teisė į dyzeliną, todėl nepagrįstai konstatavo byloje nedalyvaujančios UAB „Tauritus“ nuosavybės teisę į šiuos degalus. Be to, sandoris, kuriuo įkeisto daikto nuosavybės teisę perduodama be įkaito turėtojo sutikimo, taip pat laikytinas niekiniu ir negaliojančiu (CK 1.80 straipsnis). Ši taisyklė taikytina ir tuo atveju, kai atitinkama teisė yra suvaržoma užsienyje, tačiau suvaržytas daiktas patenka į Lietuvą (CK 1.50 straipsnio 1 dalis).
- 26.3. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė CK 1.63 straipsnio 3 ir 4 dalis, nes atsakovės išduotų įkeitimo patvirtinimų, adresuotų ieškovei ir bankui, nekvalifikavo kaip atsakovės vienašalių sandorių, sukeliančių atsakovei pareigas. Nors įkeitimo patvirtinimais atsakovė prisiėmė aiškiai ir apibrėžtą pareigą – neperduoti jokiai trečiajai šaliai dyzelino, iki bus gautas banko sutikimas, šiam atsakovės įsipareigojimui apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nesuteikė prievolinio pobūdžio. Pripažinus, jog įkeitimo patvirtinimai, išduoti atsakovės ir adresuoti ieškovei bei bankui, savo esme yra vienašaliai sandoriai, iš kurių kilo atsakovei pareigos (CK 1.63 straipsnio 3, 4 dalys), egzistuojant pagrindas ir dėl to konstatuoti atsakovės neteisėtus veiksmus, kurie yra būtina sąlyga ieškiniai tenkinti.
- 26.4. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nusprendė dėl neįtraukto dalyvauti byloje asmens materialiujų teisių ir pareigų, todėl pažeidė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 266 straipsnį ir 329 straipsnio 2 dalies 2 punktą ir nukrypo nuo kasacinio teismo suformuotos praktikos dėl šios teisės normos, reglamentuojančios absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą, aiškinimo ir taikymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-201-313/2021). Teismai konstatavo UAB „Tauritus“ nuosavybės teisę į dyzeliną, nors UAB „Tauritus“ į bylos nagrinėjamą nebuvo įtraukta.
27. Atsakovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo ieškovės kasacinį skundą atmesti; priteisti iš ieškovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 27.1. Atsakovei (paslaugų teikėjai) dyzeliną sandėliuoti perdavė UAB „Tauritus“ (klientė) 2015 m. liepos 15 d. Naftos produktų terminalo paslaugos sutarties pagrindu. Į atsakovės terminalą gali būti pristatyti tik klientams priklausančios naftos produktai. UAB „Tauritus“ nuosavybės teisę į atsakovei sandėliuoti perduotą ginčo dyzeliną patvirtina: 2017 m. gegužės 10 d. sutartis, pasirašyta pirkėjos UAB „Tauritus“ ir pardavėjos „Europe Investment PTE LTD“, pagal kurią nuosavybės teisę į ginčo dyzeliną pirkėjai pereina traukinio sąstatui kirtus Baltarusijos ir Lietuvos sieną; sąskaitos, išrašytos bendrovės „Europe Investment PTE LTD“ (pardavėjos) UAB „Tauritus“ (pirkėjai) už prekių gabenimo važtaraščiuose nurodytą įsigytą dyzeliną pagal 2017 m. gegužės 10 d. sutartį; muitinės importo deklaracijos, kurios patvirtina, kad UAB „Tauritus“ į Lietuvos Respubliką įvežė dyzeliną deklaravo teisės aktų nustatyta tvarka; UAB „Tauritus“ atsiskaitymą su bendrove „Europe Investment PTE LTD“ už nupirktą dyzeliną patvirtinantys dokumentai; naftos produktų priėmimo pagal kiekį aktai; važtaraščiai, kuriuose nurodyta dyzelino gavėja – UAB „Tauritus“; ir dyzelino gavimo pagrindas – 2017 m. gegužės 10 d. sutartis. Įvertinę šiuos įrodymus, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pagrįstai konstatavo, kad į atsakovės terminalą sandėliuoti buvo pristatytas ne ieškovei, o UAB „Tauritus“ nuosavybės teise priklausantis dyzelinas.
- 27.2. Ieškovės su kitais, byloje nedalyvavusiais asmenimis sudarytos sutartys neturi teisinės reikšmės ir (ar) įtakos nagrinėjant ginčą dėl atsakovės atsakomybės, nes jos atsakovei nesukelia ir negali sukelti teisinių pasekmių. Atsakovė, nebūdama ieškovės ir pirkėjos „Europe Investment PTE LTD“ sutarties šali, negalėjo jos pažeisti, taip pat pažeisti CK 4.49 straipsnio 1 ir 3 dalių, 6.189 straipsnio 1 dalies,

6.349 straipsnio 1 dalies ir 6.431 straipsnio. Pagal kasacinio teismo praktiką, teismas turi veikti *ex officio* ir konstatuoti CK 4.48 straipsnio 1 dalies imperatyvo pažeidimą tik tais atvejais, kai sandorio negaliojimo pagrindas yra akivaizdus ir toks teismo veikimas netaikomas bylos ribų peržengimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-486-611/2016). Kadangi byloje dyzelino pirkimo-pardavimo sutartis nebuvo ginčijamos, jokie reikalavimai jas sudariusiems asmenims nebuvo reiškiami, atitinkamai teismui nebuvo pagrindo tų sutarčių tirti, nagrinėti ir įvertinti. Be to, iš CK 6.349 straipsnio 1 dalyje nustatytos taisyklės, draudžiančios pirkėjui disponuoti daiktais iki tol, kol už juos bus visiškai sumokėta, yra nustatyta išimtis tais atvejais, kai sutarties ar daiktų paskirtis ir savybės lemia ką kita. Nagrinėjamu atveju ši išimtis taikytina ir dėl sutarties savybių, ir dėl daiktų paskirties. Pagal byloje esančius įrodymus ieškovė apmokėjimą pagal sutartį privilejo gauti iki prekės išleidimo iš rezervuaro, o įrodymų, kad ir ieškovė, ir bendrovė „Europe Investment PTE LTD“ nesilaikė sutarties sąlygų ir ieškovė išleido prekę be gauto atsiskaitymo už ją, kaip ir įrodymų, kad toks atsiskaitymas iš viso nebuvo įvykdytas, byloje nėra.

27.3. Atsakovės išduoti įkeitimo patvirtinimai yra informacinio pobūdžio pranešimai apie terminale sandėliuojamą kliento dyzelino kiekį, jais nėra ir negali būti pakeičiamos arba panaikinamos civilinės teisės ir pareigos, todėl įkeitimo patvirtinimo nėra pagrindo kvalifikuoti kaip sandorio. Atsakovės terminale atliekamos atsargų vertinimo inventorizacijos yra įprastas reikšmingas įmonės veikloje, tai suteikia galimybę terminalui ir jo klientams įsitikinti sandėliuojamo dyzelino atsargų kiekiu ir jų atitiktimi pateiktoms specifikacijoms. Įkeitimo patvirtinimas yra viena iš terminalo teikiamų paslaugų, šiuo atveju – dėl produkto stebėjimo ir išleidimo kontrolės, pateikiant informacinio pobūdžio dokumentus, išduodamus kliento nurodymu jo įvadytiems adresatams. UAB „Tauritus“ pageidavo, kad atsakovė pateiktų banko „Credit Europe Bank N.V.“ informacinio pobūdžio duomenis, kuriuose būtų nurodomas terminale sandėliuojamo klientės dyzelino kiekis, patvirtinant, kad dyzelinas nebus perduodamas trečiajai šaliai be išankstinio raštiško banko „Credit Europe Bank N.V.“ sutikimo. Atsakovės išduotame įkeitimo patvirtinime nėra jokio patvirtinimo apie bendrovei „Coral Energy PTE LTD“ nuosavybės teise priklausančią dyzeliną. Atsakovė 2019 m. lapkričio 13 d. gavo banko „Credit Europe Bank N.V.“ pranešimą, kuris buvo adresuotas ir UAB „Tauritus“ ir kuriuo informuojama, kad bankas „Credit Europe Bank N.V.“ panaikino prekių įkeitimą.

27.4. Pati ieškovė suformulavo bylos nagrinėjimo ribas, kur įrodinėjimo dalyką sudarė aplinkybė, ar atsakovei pristatytas dyzelinas priklausė ieškovei nuosavybės teise. Ieškovė byloje nepareikšė reikalavimų, kurie būtų nulėmę bylos nagrinėjimo ribų išplėtimą. Bylą nagrinėjusių teismų nurodytu faktu, kad atsakovei pristatyto dyzelino savininkė buvo UAB „Tauritus“, nebuvo sprendžiamas joks ginčas, nes tokio ieškovė neinicijavo. Dėl to tokie bylą nagrinėjusių teismų teiginiai yra ne procesinių sprendimų *ratio decidendi* (argumentas, kuriuo grindžiamas sprendimas), bet *obiter dictum* (argumentas, neturintis lemiamos reikšmės sprendimui). Pagal kasacinio teismo praktiką, tai, jog teismo sprendime asmuo nurodomas kaip tam tikro santykio subjektas, nekeičiant jo padėties, nesukuriant šiuo konstatavimu jam teisių ir pareigų, negali būti pripažįstama absoliučiu pagrindu naikinti teismo sprendimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-203/2008; 2010 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-103/2010; 2012 m. gegužės 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-219/2012). Pirmosios instancijos teismo posėdžiuose ieškovės atstovas nurodė, kad neprašo įtraukti į bylą kaip trečiųjų asmenų bendrovės „Europe Investment PTE LTD“ ir UAB „Tauritus“.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl deliktinės civilinės atsakomybės taikymo, kai žala kildinama iš bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimo, saugotojui atsakius perduoti sandėliuojamas akcizais apmokestintas prekes (dyzelinius degalus)

28. Nagrinėjamoje byloje ieškovė reikalavimą atlyginti jos patirtą žalą grindžia generaliniu deliktu. Deliktinė civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė, atsirandanti dėl žalos, kuri nesujususi su sutartiniais santykiais, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato, kad deliktinė atsakomybė atsiranda ir dėl žalos, susijusios su sutartiniais santykiais (CK 6.245 straipsnio 4 dalis).
29. Neteisėti veiksmai kaip civilinės atsakomybės sąlyga gali būti suprantami ne tik kaip įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos neįvykdymas (neteisėtas neveikimas) arba atlikimas veiksmų, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), bet ir kaip bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas (CK 6.246 straipsnio 1 dalis).
30. CK 6.263 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad kiekvienas asmuo turi pareigą laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarėtų kitam asmeniui žalos.
31. Kasacinio teismo praktikoje nurodyta, kad CK 6.263 straipsnio 1 dalis yra specialioji deliktinės atsakomybės norma, kurioje kartu su bendrąja CK 6.246 straipsnio 1 dalies norma įtvirtintas vadinamasis generalinis deliktas, kurio esmė yra užtikrinti pagrindinę civilinės atsakomybės funkciją – kompensuoti nukentėjusiam asmeniui jo teisių pažeidimu padarytą žalą. Pagal generalinio delikto taisyklę atsakomybės pagrindas yra bendro pobūdžio rūpestingumo ir atsargumo pareigos pažeidimas, sukėlus kitam asmeniui žalą. Pagal CK 6.248 straipsnio 3 dalį, laikoma, kad asmuo kaltas, jeigu atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina. Ši norma asmens neteisėtus veiksmus, pasireiškusius bendro pobūdžio rūpestingumo pareigos pažeidimu, susieja su jo kalte, t. y. kaltę apima ir neteisėtus veiksmus. Tai reiškia, kad kiekvienu konkrečiu atveju turi būti vertinama, ar asmens elgesys atitiko tvarkingo, rūpestingo, padorus asmens elgesio standartą, o nustatius tokio elgesio neatitiktį, konstatuojamas asmens kaltas elgesys, kuris kartu reiškia ir veiksmų neteisėtumą, ir kaltės elementą. Jeigu tokiu elgesiu sukeliamą žalą kitam asmeniui, tai yra pagrindas reikalauti žalos atlyginimo (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-99-701/2017 28–29 punktus; 2021 m. sausio 29 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-3-969/2021 60 punktą).
32. Minėtų normų prasme rūpestingumo pareigą turi kiekvienas asmuo, tačiau šios pareigos pobūdis, turinys, laipsnis nėra vienodi. Vieni turi didesnę, kiti mažesnę rūpestingumo pareigą. Šios pareigos pobūdis, laipsnis priklauso nuo daugelio aplinkybių – asmens atliekamo darbo, kvalifikacijos, teisinio veiklos reglamentavimo. Rūpestingumo pareigos pobūdį ir laipsnį dažnai reglamentuoja įvairūs teisės aktai, profesinės etikos taisyklės, papročiai ir pan. Todėl sprendžiant, kokią rūpestingumo pareigą turėjo žalos padaręs asmuo ir ar jis ją pažeidė, reikia vadovautis ne tik CK 6.263 straipsnio 1 dalies norma, bet ir kitais šaltiniais (Mikelėnas, V., ir kt. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 366–367).
33. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad atsakovės pagrindinė veikla yra šviesių naftos produktų sandėliavimo paslaugų teikimas jai priklausančiame Jonavos naftos produktų terminale. Ginčas tarp šalių kilo dėl šiose terminalo sandėliuojamo degalų likučio, t. y. 1969,899 metrinės tonos C rūšies dyzelinių degalų DT-L-K5. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad ginčodyzelinas į minėtą terminalą buvo atgabentas geležinkeliais iš gamyklos Baltarusijoje, Novopoloche, ir perduotas pagal atsakovės ir UAB „Tauritus“ 2015 m. liepos 15 d. naftos produktų terminalo paslaugos sutartį bei 2017 m. gegužės 29 d., 2017 m. birželio 4, 5, 8 d. naftos produktų priėmimo pagal kiekį aktus Nr. T-

97, Nr. T-104, Nr. T-106 ir Nr. T-107. Ieškovė kaip tarpininkė dalyvavo dyzelino tiekimo grandinėje, t. y. ieškovė pagal 2017 m. sausio 17 d. sutartį degalus įsigydavo iš Baltarusijos įmonės „Belorusskaya neftyanaya kompaniya“, konkretus perkamų ir parduodamų degalų kiekis buvo nurodomas šalių sudarytuose papildomuose susitarimuose. Pagal 2017 m. balandžio 28 d. papildomą susitarimą ieškovė įsigijo 5000 metrinį tonų dyzelino; pagal 2017 m. gegužės 6 d. papildomą susitarimą – dar 1500 metrinį tonų dyzelino. Ieškovė dyzeliną parduodavo Singapūre registruotai bendrovei „Europe Investment PTE LTD“ pagal 2016 m. rugsėjo 9 d. sutartį, pakeistą 2016 m. rugsėjo 29 d. papildomu susitarimu Nr. 1, ir šios sutarties priedus; pagal 2017 m. gegužės 10 d. priedą Nr. 13 ieškovė pardavė bendrovei „Europe Investment PTE LTD“ 2500 metrinį tonų dyzelinių degalų. Pastaroji tą patį kiekį šių degalų pardavė UAB „Tauritus“ pagal 2017 m. gegužės 10 d. sutartį ir 2017 m. gruodžio 15 d. papildomą susitarimą Nr. 1 prie šios sutarties.

34. Ieškovė byloje įrodinėjo, kad būtent jai nuosavybės teise priklauso terminale sandėliuojamas degalų likutis (1969,899 metrinės tonos), todėl atsakovė, atsisakydama perduoti šiuos degalus ieškovės nurodytam klientui, pažeidė bendro pobūdžio atsargumo ir rūpestingumo pareigą. Ieškovė remiasi 2016 m. rugsėjo 9 d. sutarties 2017 m. gegužės 10 d. priede Nr. 13 nustatyta išlyga, kad pardavėjos (t. y. ieškovės) nuosavybės teisė į prekę (t. y. degalus) pereina pirkėjai (t. y. „Europe Investment PTE LTD“) nuo atsiskaitymo už atitinkamą prekęs kiekį momento (priedo 8 punktas). Be to, ieškovės įsigijamo dyzelino sandorius finansavo bankas „Credit Europe Bank N.V.“ pagal 2013 m. spalio 11 d. kredito sutartį. Pagal šios sutarties 9 punktą dyzelinas būdavo įkeičiamas bankui. Ieškovė, norėdama perduoti dyzeliną, turėdavo gauti banko rašytinį sutikimą. Ieškovė, remdamasi atsakovės išduotais bankui „Credit Europe Bank N.V.“ įkeitimo patvirtinimais ir banko pateiktais atsakovei degalų išleidimo įsakymais, teigė, kad tarp šalių buvo nusistovėjusi praktika, jog atsakovė tam tikrą degalų kiekį perduodavo bendrovei „Europe Investment PTE LTD“ tik gavusi banko rašytinį sutikimą, t. y. degalų išleidimo įsakymą.
35. Atsižvelgiant į tai, kad ieškovės su atsakove tiesiogiai nesiejo sutartiniai teisiniai santykiai dėl ginčo dyzelino sandėliavimo minėtame terminale, pagal ieškovės pasirinktą teisių gynimo būdą sprendžiant, ar atsakovė, atsisakydama perduoti ginčo dyzelino likutį, pažeidė bendro pobūdžio atidumo ir rūpestingumo pareigą, reikia vertinti, ar atsakovė turėjo pagrindą manyti, jog ieškovė yra šių degalų savininkė.
36. Pažymėtina, kad energiniai (naftos) produktai yra akcizų objektas (Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 6 punktas, šio įstatymo 1 priedas), šioms prekėms yra nustatyti specialūs tiek civilinės apyvartos, tiek apskaitos reikalavimai, kuriais, be kita ko, siekiama užtikrinti tinkamą mokesčių prievolių valstybei vykdymą. Akcizų įstatymo 6 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad visų akcizais apmokestinamų prekių, nepriklausantių akcizais apmokestinamų prekių sandėlio savininkui, laikymas turi būti pagrįstas atitinkamomis akcizais apmokestinamų prekių sandėlio savininko ir asmens, turinčio teisę disponuoti šiomis prekėmis, sutartinis. CK 6.851 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pagal prekių sandėliavimo sutartį prekių sandėlis (saugotojas) įsipareigoja už atlyginimą saugoti prekių savininko (davėjo) jam perduotas prekes ir išsaugotas grąžinti nurodytam asmeniui. To paties straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad prekių sandėliavimo sutartis įforminama sandėliavimo dokumentu. Nurodytas teisinis reglamentavimas reiškia, kad akcizais apmokestinamų prekių sandėliavimo atveju saugotojas prekes turi grąžinti vadovaudamasis jų savininko, su kuriuo sudaryta sandėliavimo sutartis, nurodymais.
37. Kaip minėta, ginčo dyzelinas buvo pristatytas ir sandėliuojamas atsakovei priklausančiame Jonavos naftos produktų terminale. Nagrinėjamu atveju byloje nustatyta, kad sutartį su atsakove dėl ginčo dyzelino sandėliavimo sudarė ne ieškovė, o UAB „Tauritus“. Pažymėtina, kad pagal 2015 m. liepos 15 d. naftos produktų terminalo paslaugos sutarties 1.2 punktą, klientė (t. y. UAB „Tauritus“) į paslaugų teikėjos (t. y. atsakovės) terminalą gali pristatyti tik klientei priklausančius naftos produktus. Byloje taip pat nustatyta, kad 2017 m. gegužės 29 d., 2017 m. birželio 4, 5, 8 d. naftos produktų priėmimo pagal kiekį aktuose Nr. T-97, Nr. T-104, Nr. T-106 ir Nr. T-107, pagal kuriuos atsakovė priėmė ginčo dyzeliną sandėliuoti terminale, nurodyta, jog dyzelino gavėja yra UAB „Tauritus“, o pardavėja – bendrovė „Europe Investment PTE LTD“. Pagal 2017 m. gegužės 10 d. sutarties, kurią bendrovė „Europe Investment PTE LTD“ pardavė UAB „Tauritus“ ginčo dyzeliną, 1.1 punktą, turtinė teisė ir rizikos iš pardavėjos pereina pirkėjai, kai geležinkelio vagonai kerta sieną; sutarties 5.1 punkte nustatyta, kad kiekvienos prekių siuntos kainą (dėl jos šalys susitaria papildomai) sumoka pirkėja likus vienai dienai iki prekių pakrovimo nutūtinės sandėlyje dienos pagal atitinkamą pardavėjos sąskaitą faktūrą. Bendrovė „Europe Investment PTE LTD“ 2017 m. gegužės 26, 31 d. ir 2017 m. birželio 2 d. pateikė UAB „Tauritus“ sąskaitas faktūras Nr. EIT 029/1-17, Nr. EIT 029/2-17, Nr. EIT029/3-17 už 2476,337 metrinės tonos dyzelino, šis kiekis atitinka UAB „Tauritus“ deklaruotą dyzeliną, įvežtą į Lietuvą, pagal 2017 m. gegužės 29 d., 2017 m. birželio 3, 5, 8 d. nutūtinės deklaracijas, taip pat važtaraščiuose nurodytą dyzelino kiekį. Bylą nagrinėję teismai, remdamiesi UAB „Tauritus“ 2022 m. balandžio 11 d. pažyma, nustatė, kad ji atsiskaitė su bendrove „Europe Investment PTE LTD“ už 2017 m. gegužės–birželio mėn. nupirktą dyzeliną. Be to, teismai atsižvelgė į tai, kad važtaraščiuose ginčo dyzelino gavėja nurodyta UAB „Tauritus“.
38. Remiantis šios nutarties 36 punkte nurodytu teisiniu reglamentavimu ir byloje nustatytais faktiniais aplinkybėmis, teisėjų kolegijos vertinimu, bylą nagrinėję teismai pagrįstai konstatavo, kad atsakovė neturėjo pagrindo laikyti ieškovės ginčo dyzelino savininke.
39. Ieškovės kasaciniame skunde nenurodyta argumentų, kad bylą nagrinėję teismai, nustatydami šios nutarties 37 punkte nurodytas faktines aplinkybes, netinkamai taikė įrodinėjamą ir (ar) įrodymų vertinimą reglamentuojančias proceso teisės normas. Pažymėtina, kad kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių (CPK 353 straipsnio 1 dalis).
40. Kasaciniame skunde teigiama, kad bylą nagrinėję teismai, nustatydami teisėtą ginčo dyzelino savininką, turėjo taikyti ieškovės ir bendrovės „Europe Investment PTE LTD“ 2016 m. rugsėjo 9 d. sudarytos sutarties 2017 m. gegužės 10 d. priede Nr. 13 nustatytą išlygą, kad pardavėjos (t. y. ieškovės) nuosavybės teisė į prekę (t. y. dyzeliną) pereina pirkėjai (t. y. bendrovei „Europe Investment PTE LTD“) nuo atsiskaitymo už atitinkamą prekęs kiekį momento (priedo 8 punktas). Teisėjų kolegija šį argumentą atmeta kaip nepagrįstą, nes nagrinėjamu atveju, atsižvelgiant į ieškovės pasirinktą teisių gynimo būdą (reikalaujama žalos atlyginimo taikant atsakovei deliktinę civilinę atsakomybę), svarbu nustatyti ne nuosavybės teisės į ginčo dyzeliną perėjimo momentą, o tai, ar atsakovė, atsisakydama perduoti terminale sandėliuojamą ginčo dyzeliną, turėjo pagrindą manyti, jog šio dyzelino savininkė yra ieškovė. Šioje nutartyje pirmiau jau konstatuota, kad su atsakovės veikla susijęs teisinis reglamentavimas ir bylą nagrinėjusių teismų nustatytos aplinkybės leidžia padaryti išvadą, jog atsakovė neturėjo pagrindo laikyti ieškovės ginčo dyzelino savininke (žr. šios nutarties 36–38 punktus). Byloje nustatyta, kad važtaraščiuose, pagal kuriuos ginčo dyzelinas buvo atgabentas į terminalą, be kita ko, buvo nurodytos visos sutartys, sudarytos dyzelino tiekimo grandinės dalyvių, įskaitant ir ieškovės su bendrove „Europe Investment PTE LTD“ 2016 m. rugsėjo 9 d. sudarytą sutartį bei jos 2017 m. gegužės 10 d. priedą Nr. 13. Tačiau apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje teisingai nurodė, kad atsakovė neturėjo pareigos tikrinti, ar kiekvienas asmuo, dalyvavęs dyzelino tiekimo grandinėje, atsiskaitė su savo pardavėju. Aplinkybės, susijusios su ieškovės ir bendrovės „Europe Investment PTE LTD“ tarpusavio įsipareigojimais, jų sudarytos sutarties vykdymu, nėra šios bylos nagrinėjimo dalykas. Pažymėtina, kad ieškovė šioje byloje bendrovei „Europe Investment PTE LTD“ jokių reikalavimų nepareikšė. Nors ieškovė nurodė, kad pirkėja „Europe Investment PTE LTD“ neatsiskaitė su ja už ginčo dyzeliną, byloje tokios aplinkybės nebuvo įrodinėjamos. Atitinkamai nėra pagrindo konstatuoti, kad atsakovė ir bylą nagrinėję teismai pažeidė ieškovės kasaciniame skunde nurodytas materialiosios teisės normas: CK 4.49 straipsnio 1 ir 3 dalis, kuriose reglamentuotas nuosavybės teisės įgijimo pagal sandorį momentas; CK 6.349 straipsnio 1 dalį ir 6.431 straipsnį, kuriuose įtvirtinta pirkimo–pardavimo sutarties su išlyga dėl nuosavybės teisės samprata; CK 6.189 straipsnio 1 dalį, kurioje nustatytas sutarties privalomumo principas.
41. Teisėjų kolegija nesutinka su ieškovės kasaciniame skunde nurodytu argumentu, kad bylą nagrinėję teismai turėjo *ex officio* pripažinti niekiniu ir negaliojančiu sandorį, kuriuo bendrovė „Europe Investment PTE LTD“ pardavė ginčo dyzeliną UAB „Tauritus“, CK 1.80 straipsnio pagrindu kaip prieštaraujantis imperatyviai normai, t. y. CK 4.48 straipsnio 1 daliai, pagal kurią perduoti nuosavybės teisę gali tik pats savininkas arba jo įgaliotas asmuo. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad tais atvejais, kai akivaizdus sandorio negaliojimo pagrindas ir nereikia rinkti papildomų įrodymų, teismas *ex officio* gali pripažinti sandorį negaliojančiu. Jeigu aplinkybė, kad sandoris yra niekinis, nėra akivaizdi, būtina laikytis bendrųjų įrodinėjimo taisyklių (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. liepos 8 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-209-916/2021 61 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Nagrinėjamu atveju, kaip minėta, aplinkybės, susijusios su ieškovės ir bendrovės „Europe Investment PTE LTD“ sudarytos 2016 m. rugsėjo 9 d. sutarties ir jos 2017 m. gegužės 10 d. priedo Nr. 13 vykdymu,

nėra šios bylos nagrinėjimo dalykas; šioje byloje nebuvo įrodinėjama ir teismai nenustatė, jog bendrovė „Europe Investment PTE LTD“ neatsiskaitė su ieškove už ginčo dyzeliną, kurį ši bendrovė pardavė UAB „Tauritus“ pagal 2017 m. gegužės 10 d. sutartį ir 2017 m. gruodžio 15 d. papildomą susitarimą Nr. 1 prie šios sutarties. Taigi nagrinėjamu atveju negalima konstatuoti, jog pastarojo sandorio negaliojimo pagrindas yra akivaizdus. Be to, pati ieškovė šio sandorio nagrinėjamoje byloje negiņčio, t. y. nepareikė reikalavimo dėl jo pripažinimo negaliojančiu atitinkamu pagrindu.

42. Ieškovės kasaciniame skunde nurodoma, kad sandoris, kuriuo įkeisto daikto nuosavybės teisė perduodama be įkaito turėtojo sutikimo, taip pat laikytinas niekiniu ir negaliojančiu CK 1.80 straipsnio pagrindu. Teisėjų kolegija pažymi, kad reikalavimas gauti banko sutikimą perleisti įkeistą turtą (dyzeliną) tretiesiems asmenims nustatytas ieškovei jos su banku „Credit Europe Bank N.V.“ sudarytoje 2013 m. spalio 11 d. kredito sutartyje. Taigi pati ieškovė turėjo gauti banko sutikimą perleisti įkeistą dyzeliną pirkėjai „Europe Investment PTE LTD“. Tai, ar ieškovei su bendrove „Europe Investment PTE LTD“ sudarant 2016 m. rugsėjo 9 d. sutartį ir jos 2017 m. gegužės 10 d. priedą Nr. 13, pagal kurį buvo perleista nuosavybės teisė į ginčo dyzeliną, buvo gautas banko, kaip įkaito turėtojo, sutikimas, yra susiję su ieškovės įsipareigojimų bankui vykdymu, bet ne su ieškovės pareikštu reikalavimu atsakovei dėl nuostolių atlyginimo, todėl šios aplinkybės, kaip teisingai nurodyta pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesiniuose sprendimuose, taip pat nėra šios bylos nagrinėjimo dalykas, o jų neįstigus niekinio sandorio faktas nėra akivaizdus. Dėl to negalima sutikti su ieškovės kasacinio skundo argumentu, kad teismai *ex officio* turėjo pripažinti jos su bendrove „Europe Investment PTE LTD“ sudarytą sandorį (ar) šio sandorio pagrindu sudarytą paskesnę sandorį dėl ginčo dyzelino perleidimo negaliojančiais tuo pagrindu, kad įkeistas dyzelinas perleistas be įkaito turėtojo sutikimo. Be to, pati ieškovė šių sandorių nagrinėjamoje byloje negiņčio, t. y. nepareikė reikalavimų dėl jų pripažinimo negaliojančiais atitinkamu pagrindu. Kadangi byloje degalų pirkimo–pardavimo sutartys nebuvo giņčijamos, jokie reikalavimai jas sudariusiems asmenims nebuvo pareikšti, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismams nebuvo pagrindo spręsti tų sutarčių teisėtumo klausimą.
43. Pažymėtina, kad, atsakovei pateikiant ieškovei atsakymą perduoti ginčo dyzelino likutį, minėti sandoriai buvo galiojantys, todėl vėlesnis jų nugriņčijimas įstatymų nustatyta tvarka savaime nepatvirtintų atsakovės neteisėtų veiksmų, siejamų su bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimu.
44. Kasaciniu skundu ieškovė nesutinka su bylą nagrinėjusių teismų išvada, kad atsakovė nebuvo prisiėmusi prievolių įsipareigojimų ieškovei. Ieškovės teigimu, atsakovės išduoti įkeitimo patvirtinimai, adresuoti bankui „Credit Europe Bank N.V.“ ir ieškovei, kvalifikuotini kaip vienašaliai sandoriai, nes jais atsakovė įsipareigojo neperduoti terminale laikomų degalų jokiai trečiajai šaliai, iki bus gautas banko sutikimas.
45. Pagal CK 1.63 straipsnio 3 dalį, vienašaliu laikomas sandoris, kuriam sudaryti būtina ir pakanka vienos šalies valios. To paties straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad iš vienašalio sandorio atsiranda pareigos jį sudariusiam asmeniui. Teisėjų kolegija pažymi, kad nagrinėjamoje byloje ieškovė reikalavimą dėl žalos atlyginimo atsakovei pareikė generalinio delikto pagrindu, t. y. žalą atsiradimą kildina iš atsakovės bendro pobūdžio rūpestingumo pareigos pažeidimo, o ne iš konkrečiu sandoriu prisiėmto įsipareigojimo neįvykdymo ar netinkamo vykdymo. Byloje nenustatyta, kad atsakovė vienašališkai įsipareigojo perduoti ginčo dyzeliną ieškovei (ar jos nurodytam asmeniui), todėl šiuo pagrindu negalima konstatuoti atsakovės neteisėtų veiksmų. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad įkeitimo patvirtinimus atsakovė išduodavo klientės UAB „Tauritus“ nurodymu jos įvardytiems adresatams, juose nurodydavo sandėliuojamo dyzelino kiekį, patvirtindavo, kad dyzelinas nebus perduotas trečiajai šaliai be banko sutikimo. Be to, byloje nustatyta, kad atsakovė 2019 m. lapkričio 13 d. gavo banko „Credit Europe Bank N.V.“ pranešimą (adresuotą ir UAB „Tauritus“), kuriuo informuojama, kad bankas panaikino prekių įkeitimą. Taigi ieškovės argumentai, susiję atsakovės išduotais ginčo dyzelino įkeitimo patvirtinimais, po įkeitimo panaikinimo nebeteri teisinės reikšmės.
46. Teisėjų kolegija, apibendrindama tai, kas išdėstyta, konstatuoja, kad ieškovės kasacinio skundo argumentai nepaneigia teismų padarytos išvados, jog atsakovė neturėjo pagrindo laikyti ieškovės ginčo dyzelino savininke. Dėl to teismai pagrįstai nusprendė, jog atsakovė, kaip profesionali saugotoja, tiekianti akcizais apmokestintų prekių (naftos produktų) sandėliavimo paslaugas, atsakydama vykdyti ieškovės nurodymą perduoti terminale esantį dyzelino likutį, nepažeidė bendro pobūdžio atidumo ir rūpestingumo pareigos. Nesant vienos iš būtinų sąlygų, t. y. neteisėtų veiksmų, nėra pagrindo taikyti atsakovei deliktinę civilinę atsakomybę.

Dėl draudimo teismo sprendime nustatyti neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teises ir pareigas

47. Teismas, priimdamas sprendimą, neturi teisės spręsti klausimo dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teisių ir pareigų (CPK 14 straipsnio 3 dalis, 266 straipsnis). Pagal CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punktą, atvejai, kai teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialijų teisių ir pareigų, pripažįstami absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindu.
48. Kasacinis teismas, aiškindamas CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatas, yra išaiškinęs, kad absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas pagal šią teisės normą yra ne visais atvejais, kai teismas neįtraukia į procesą visų teisinį suinteresuotumą turinčių asmenų, o tik tais, kai tai susiję su įstatymo nurodytais padariniais – sprendimu (nutartimi) turi būti nuspręsta ir dėl tokių asmenų. Nusprendimas suprantamas kaip teisių ar pareigų asmeniui nustatymas, pripažinimas, pakeitimas, panaikinimas ar kitoks nusprendimas, kuris turi įtakos neįtraukto dalyvauti byloje asmens teisei padėčiai. Sprendimu CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punkto prasme turi būti paveiktos nedalyvaujancio byloje asmens materialiosios teisės ir pareigos, be to, įtaka šioms teisėms ir pareigoms turi būti tiesioginė – sprendimu turi būti modifikuota asmens dviem padėties, t. y. nustatytos, pripažintos, pakeistos, panaikintos (ir pan.) materialiosios teisės ar pareigos. Tik kartu egzistuojant šioms dviem sąlygoms, gali būti konstatuotas aptariamasis sprendimo negaliojimo pagrindas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 23 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-201-313/2021 16 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Tai, jog teismo sprendime asmuo nurodomas kaip tam tikro santykio subjektas, nekeičiant jo padėties, nesukuriant šiuo konstatavimu jam teisių ir pareigų, negali būti pripažįstama absoliučiu pagrindu naikinti teismo sprendimą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 1 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-203/2008; 2010 m. kovo 15 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-103/2010; 2012 m. gegužės 2 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-219/2012). Vertinant, ar teismas pasisakė dėl neįtraukto į bylą asmens teisių ir pareigų, reikšminga, kokių teisiniu santykiu jis yra susijęs su ginčo dalyku byloje (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 21 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-96-943/2023 41 punktą).
49. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad aukštesnės instancijos teismas gali panaikinti žemesnės instancijos teismo sprendimą CPK 329 straipsnio 2 dalyje 2 punkte nurodytu pagrindu tik nustatęs ir įvardijęs, kokią konkrečiai įtaką teismo sprendimas (nutartis) turėjo neįtraukto į procesą asmens teisei padėčiai ir kokius įstatymo nustatytus padarinius teismo sprendimas sukėlė (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugsėjo 22 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-479-248/2015 ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką).
50. Ieškovės kasaciniame skunde teigiama, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nusprendė dėl neįtraukto dalyvauti byloje asmens – UAB „Tauritus“ – materialijų teisių ir pareigų, nes konstatavo šio asmens nuosavybės teisę į ginčo dyzeliną. Teisėjų kolegija su šiuo argumentu nesutinka.
51. Nagrinėjamu atveju, atsižvelgiant į ieškovės pareikštą ieškiniu suformuluotą bylos nagrinėjimo ribas, buvo sprendžiama tik dėl deliktinės civilinės atsakomybės taikymo atsakovei sąlygų. Įrodinėjimo dalyką iš esmės sudarė aplinkybė, ar atsakovė pažeidė bendro pobūdžio rūpestingumo pareigą, atsakydama perduoti ginčo dyzeliną pagal ieškovės nurodymą, t. y. ar atsakovė turėjo pagrindą manyti, jog ieškovė yra šio dyzelino savininke. Bylą nagrinėję teismai konstatavo, kad ieškovė šios aplinkybės neįrodė, nes atsakovė pagrįstai terminale esančio dyzelino likučio savininke laikė UAB „Tauritus“. Degalų tiekimo grandinės dalyvių sudarytų pirkimo–pardavimo sandorių, kuriais buvo

perleidžiamos nuosavybės teisės į ginčo dyzeliną, teisėtumo klausimas nėra šios bylos nagrinėjimo dalykas, tokie reikalavimai byloje nebuvo pareikšti, taigi byloje nebuvo sprendžiama dėl į bylą neįtrauktų trečiųjų asmenų teisių ar pareigų, teismų priimtais procesiniais sprendimais nebuvo pakeista šių asmenų teisinė padėtis.

52. Pažymėtina, kad ieškovė kasaciniame skunde nenurodo, kokią konkrečiai įtaką teismo sprendimas (nutartis) turi neįtraukto į procesą asmens teisei padėčiai ir kokius įstatymo nustatytus padarinius teismo sprendimas jam sukels. Be to, pažymėtina, kad ieškovės atstovas pirmosios instancijos teismo posėdžiuose nurodė, jog pagal ieškinio dalyką ir pagrindą teismo sprendimas jokios įtakos bendrovei „Europe Investment PTE LTD“ ir UAB „Tauritus“ neturės, jų teisės ir pareigos nebus pakeistos neprašo šių asmenų įtraukti į bylą trečiųjų asmenų procesiniu statusu. Taigi pati ieškovė iš pradžių laikėsi pozicijos, kad pagal jos pasirinktą teisių gynimo būdą teismo sprendimu nebus sprendžiamas klausimas dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teisių ir pareigų.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

53. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad kasaciniame skunde nepagrindžiama, jog bylą nagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, atmesdami ieškovės procesinių dokumentų reikalavimus, pažeidė materialiosios ir (ar) proceso teisės normas ir (ar) nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos teisės taikymo ir aiškinimo praktikos, todėl skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis paliekama nepakeista (CPK 346 straipsnio 2 dalies 1 ir 2 punktai, 359 straipsnio 3 dalis).
54. Pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį, bylinėjimosi išlaidos atlyginamos šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jas priteisiant iš antrosios šalies. Pagal CPK 98 straipsnio 1 dalį, šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio dydžio.
55. Atmetus ieškovės kasacinį skundą, atsakovė įgijo teisę į kasaciniame teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsakovė pateikė prašymą priteisti iš ieškovės 5505,50 Eur išlaidų, patirtų už advokatų suteiktas teisines paslaugas rengiant atsiliepimą į kasacinį skundą, atlyginimą. Šios išlaidos viršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 „Dėl Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio patvirtinimo“ nustatytą maksimalią atlygintiną sumą, todėl yra mažinamos iki maksimalios už atsiliepimą į kasacinį skundą priteistinos sumos – 3230,51 Eur.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gruodžio 29 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti iš ieškovės Singapūro Respublikoje registruotos bendrovės „Coral Energy PTE LTD“ (j. a. k. 201007478M) atsakovei uždarajai akcinei bendrovei „Ave Matrox“ (j. a. k. 110600222) 3230,51 Eur (tris tūkstančius du šimtus trisdešimt Eur 51 ct) bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Danguolė Bublienė

Virgilijus Grabinskas

Agnė Tikniūtė